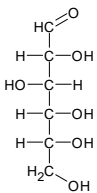
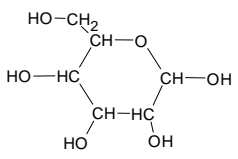
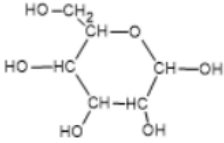
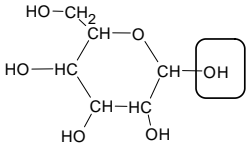
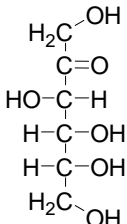
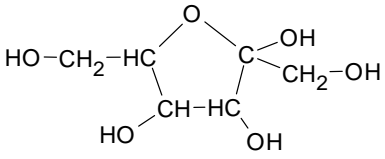
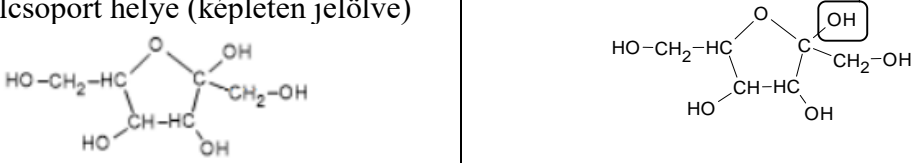

Szénhidrátok – középszint

<p>A szénhidrátok olyan vegyületek, amelyek szenet, hidrogént és oxigént tartalmaznak és molekulájukban az oxigén- és hidrogénatomok számaránya 1:2.</p>	
<p>A monoszacharidok olyan szénhidrátok, amelyek hidrolízissel már nem bonthatók kisebb egységekre.</p>	
<p>A monoszacharidok nyílt láncú formájuk alapján polihidroxi-oxovegyületek, vagyis több hidroxil- és egy oxocsoportot tartalmaznak.</p>	
<p>A monoszacharidok gyűrűs formájában a gyűrűn belül megjelenik funkciócsoporthoz az étercsoport is.</p>	<p>megjegyzés: a gyűrűs forma már nem tartalmaz oxocsoportot</p>
<p>Az alábbi molekula neve glükóz, hétköznapi nevén szőlőcukor.</p> <div style="text-align: center;"> <p>The diagram shows the Fischer projection of D-glucose. It consists of a vertical chain of six carbon atoms. The top carbon (C1) is an aldehyde group (HC=O). The second carbon (C2) has an H atom on the left and an OH group on the right. The third carbon (C3) has an OH group on the left and an H atom on the right. The fourth carbon (C4) has an H atom on the left and an OH group on the right. The fifth carbon (C5) has an H atom on the left and an OH group on the right. The bottom carbon (C6) is a CH2OH group.</p> </div>	
<p>Az alábbi molekula a glükóz gyűrűs formája.</p> <div style="text-align: center;"> <p>The diagram shows the Haworth projection of alpha-D-glucopyranose. It is a six-membered ring with an oxygen atom at the top vertex. The carbons are labeled clockwise from the right: C1 (right), C2 (top-right), C3 (top), C4 (top-left), C5 (left), and C6 (bottom-left). The substituents are: C1 has an OH group pointing down; C2 has an OH group pointing up; C3 has an OH group pointing down; C4 has an OH group pointing up; C5 has an OH group pointing down; C6 is a CH2OH group pointing down.</p> </div>	
<p>A glükóz összegképlete C₆H₁₂O₆.</p>	
<p>Azokat a szénhidrátokat, melyek molekulájában az oxocsoport láncvégi szénatomhoz kapcsolódik aldózoknak nevezzük.</p>	<p>megjegyzés: az aldóz elnevezés arra utal, hogy ezek a vegyületek aldehidek</p>
<p>Azokat a szénhidrátokat, melyek molekulájában az oxocsoport láncközi szénatomhoz kapcsolódik ketózoknak nevezzük.</p>	<p>megjegyzés: a ketóz elnevezés arra utal, hogy ezek a vegyületek ketonok</p>
<p>A monoszacharidok az oxocsoport jellege alapján lehetnek aldózok és ketózok.</p>	
<p>A természetes monoszacharidok a szénatomszám alapján lehetnek triózok, tetrózok, pentrózok, hexózok és heptózok.</p>	
<p>A glükóz az oxocsoport jellege alapján aldóz.</p>	
<p>A glükóz a szénatomszám alapján hexóz.</p>	

<p>A monoszacharidok gyűrűvé záródása során az oxocsoportból képződő speciális hidroxilcsoport neve glikozidos hidroxilcsoport.</p>	
<p>A glükóz molekulájában a glikozidos hidroxilcsoport helye (képleten jelölve)</p> 	
<p>A glükóz és a fruktóz színe: fehér (színtelen) íze: édes halmazállapota: szilárd</p>	
<p>A glükóz és a fruktóz vízben jól oldódnak, mert molekuláik erősen polárisak és képesek a vízmolekulákkal hidrogénkötések kialakítására.</p>	
<p>A glükóz és a fruktóz olvadáspontja magas, mert molekuláik között hidrogénkötések alakulnak ki.</p>	
<p>A glükóz és a fruktóz hevítésekor az olvadás mellett bomlás (karamellizálódás) is megfigyelhető.</p>	
<p>A glükóz és a fruktóz vízelvonószer (pl. tömény kénsav) hatására elszenesedik.</p>	
<p>A glükóz a Fehling-próbát adja, mert a nyílt láncú forma redukáló formilcsoportot tartalmaz.</p>	
<p>A glükóz az ezüstitükörpróbát adja, mert a nyílt láncú molekula redukáló formilcsoportot tartalmaz.</p>	
<p>A glükóz a sejtek elsődleges energiaforrása.</p>	
<p>A vércukorszint a glükóz vérbeli koncentrációját jelöli (emberek esetében: 1 g/dm³).</p>	
<p>A glükóz kötött állapotban a legelterjedtebb szénvegyület.</p>	
<p>Az alábbi molekula neve fruktóz, hétköznapi nevén gyümölcscukor.</p> 	

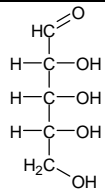
<p>Az alábbi molekula a fruktóz gyűrűs formája.</p> 	
<p>A fruktóz összegképlete C₆H₁₂O₆.</p>	
<p>A fruktóz az oxocsoport jellege alapján ketóz.</p>	
<p>A fruktóz a szénatomszám alapján hexóz.</p>	
<p>A fruktóz molekulájában a glikozidos hidroxilcsoport helye (képleten jelölve)</p> 	
<p>A fruktóz szabad állapotban a gyümölcsök nedvében fordul elő.</p>	
<p>A fruktóz kötött állapotban a répacukorban - másnéven nádcukorban - fordul elő.</p>	
<p>A diszacharidok savas hidrolízissel két monoszacharid egységre bonthatók.</p>	
<p>A diszacharid molekulák két monoszacharid molekulából keletkeznek. A reakció típusa kondenzáció.</p>	
<p>A maltóz, a cellobióz és a szacharóz összegképlete C₁₂H₂₂O₁₁.</p>	
<p>A maltóz, a cellobióz és a szacharóz színe: fehér íze: édes halmazállapota (25 °C, standard nyomás): szilárd oldhatósága vízben: kitűnő</p>	
<p>A maltóz, a cellobióz és a szacharóz vízben jól oldódnak, mert molekuláik erősen polárisak és képesek a vízmolekulákkal hidrogénkötések kialakítására.</p>	
<p>A maltóz, a cellobióz és a szacharóz olvadáspontja magas, mert a molekularácsukat hidrogénkötések tartják össze.</p>	
<p>A maltóz két darab α-D-glükózból épül fel.</p>	
<p>A maltóz szabad állapotban csírázó magvakban fordul elő.</p>	
<p>A maltóz a keményítő hidrolízisekor keletkezik.</p>	

A maltóz kötött állapotban a keményítőben fordul elő.	
A cellobióz két darab β-D-glükózból épül fel.	
A cellobióz kötött állapotban a cellulózban fordul elő.	
A szacharóz egy darab α-D-glükózból és egy darab β-D-fruktózból épül fel.	
A szacharóz a cukorrépában és a cukornádban fordul elő.	
Az emberi szervezet a bevitt szacharózt lebontja és így a sejtek táplálékaul szolgál.	
A poliszacharidok savas hidrolízisekor sok monoszacharid képződik.	
A poliszacharidok hidrolízisét az emberi szervezetben az enzimek végzik.	
A cellulóz több ezer β-D-glükóz egységből épül fel.	
A cellulózmolekula alakja láncszerű .	
A cellulóz halmazállapota 25 °C-on és standard nyomáson szilárd .	
A cellulóz vízben nem oldódik.	
A cellulóz a természetben a növényi sejtfalak alkotója.	
A cellulózt a textil- és papíripar használja fel.	
A keményítő több száz α-D-glükóz egységből épül fel.	
A keményítő kétféle elrendeződésű molekulából épül fel. Ezek az amilóz és az amilopektin .	
Az amilóz alakja helikális/spirális .	
Az amilopektin alakja gombolyagszerű .	
A keményítő halmazállapota 25 °C-on és standard nyomáson szilárd .	
A keményítő hideg vízben nem , forró vízben jobban oldódik.	
A keményítőt a növények tartaléktápanyagként használják.	
A keményítőt a textil- és élelmiszeripar használja fel, illetve ragasztó készül belőle.	
A keményítő kimutatható jódoldattal , hozzáadáskor kék színreakciót figyelhetünk meg.	

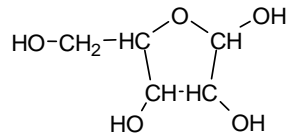
Szénhidrátok – emelt szint

A monoszacharidok általános összegképlete C_nH_{2n}O_n.	
A monoszacharidoknak két konstitúciója van: a nyílt láncú és a gyűrűs .	
A monoszacharidok nyílt láncú alakja gyűrűvé képes záródni, melyben az oxocsoport és az utolsó előtti szénatom hidroxilcsoportja vesz általában részt.	
A monoszacharidok kiralitás szempontjából királis vegyületek, megkülönböztetünk D- és L- konfigurációt.	
A természetes (D-előtaggal ellátott) monoszacharidok utolsó előtti szénatomjának konfigurációja megegyezik a D-gliceraldehid kiralitáscentrumának konfigurációjával.	
A monoszacharidok íze: édes halmazállapota: szilárd oldhatósága vízben: jó	
Az aldózok az ezüstitükör- és Fehling-próbát adják, mert nyílt láncú formájuk redukáló tulajdonságú formilcsoportot tartalmaz.	
A fruktóz az ezüstitükör- és Fehling-próbát adja , mert a nyílt láncú molekula glükózzá izomerizálódik , amely redukáló tulajdonságú formilcsoportot tartalmaz.	megjegyzés: az izomerizáció átrendeződést jelent
A ketózok az ezüstitükör- és Fehling-próbát adják , mert a megfelelő aldózzá izomerizálódnak , amely redukáló tulajdonságú formilcsoportot tartalmaz.	megjegyzés: az izomerizáció átrendeződést jelent
A monoszacharidok hevítésekor az olvadás mellett bomlás (karamellizálódás) is megfigyelhető.	
A monoszacharidok vízelvonószer (pl. tömény kénsav) hatására elszenesednek .	
A monoszacharidok alkoholos hidroxilcsoportja karbonsavval észtereszíthető .	
A monoszacharidok vízben jól oldódnak, mert molekuláik erősen polárisak és képesek a vízmolekulákkal hidrogénkötések kialakítására .	
A monoszacharidok olvadáspontja magas , mert a molekularácsukat hidrogénkötések tartják össze.	
A monoszacharidok a Fehling-próba során réz(I)-oxidot választanak le, és karbonsavvá oxidálódnak. $\begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{C}(\text{H})-\text{C}(\text{O}) \\ \quad \quad // \\ \text{OH} \quad (\text{OH}) \quad \text{H} \\ x \end{array} + 2 \text{Cu}^{2+} + 4 \text{OH}^- \rightarrow \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{C}(\text{H})-\text{C}(\text{O}) \\ \quad \quad // \\ \text{OH} \quad (\text{OH}) \quad \text{OH} \\ x \end{array} + \text{Cu}_2\text{O} + 2 \text{H}_2\text{O}$	
A monoszacharidok az ezüstitükörpróba során elemi ezüstöt választanak le, és karbonsavvá oxidálódnak.	

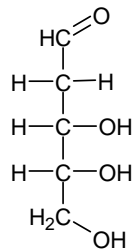
$\text{H}_2\text{C}-\underset{\text{OH}}{\underset{\text{OH}}{\text{C}}}-\overset{\text{O}}{\text{C}} + 2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- \longrightarrow \text{H}_2\text{C}-\underset{\text{OH}}{\underset{\text{OH}}{\text{C}}}-\overset{\text{O}}{\text{C}} + 2 \text{Ag} + \text{H}_2\text{O}$	
A β-D-glükóz molekulájában a glikozidos hidroxilcsoport ekvatoriális helyzetű.	
Az α-D-glükóz molekulájában a glikozidos hidroxilcsoport axiális helyzetű.	
Az α-D és β-D glükóz közül a stabilabb izomer a β-D glükóz .	
A glicerin aldehid összegképlete C₃H₆O₃ .	
Az alábbi vegyület neve glicerin aldehid .	
$\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{H} \\ \\ \text{HC}-\text{OH} \\ \\ \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \end{array}$	
A glicerin aldehid konstitúciója (szerkezeti képlete)	$\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{H} \\ \\ \text{HC}-\text{OH} \\ \\ \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \end{array}$
A glicerin aldehidnek nagy a jelentősége a szénhidrátok lebontásában és szintézisében .	
Az L-glicerin aldehid és a D-glicerin aldehid enantiomerpárt alkot.	
$\begin{array}{c} \text{H} \\ \diagup \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{C}-\text{CH}_2-\text{OH} \\ \quad \diagdown \\ \text{H} \quad \text{OH} \end{array} \quad \begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{H} \\ \\ \text{HO}-\text{CH}_2-\text{C} \\ \quad \diagup \\ \text{HO} \quad \text{H} \end{array}$	
A 1,3-dihidroxi-aceton összegképlete C₃H₆O₃ .	
Az alábbi vegyület neve 1,3-dihidroxi-aceton .	
$\begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \end{array}$	
A 1,3-dihidroxi-aceton konstitúciója (szerkezeti képlete)	$\begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{H}_2\text{C}-\text{OH} \end{array}$
A 1,3-dihidroxi-acetonnak nagy a jelentősége a szénhidrátok lebontásában és szintézisében .	
A glicerin aldehid és az 1,3-dihidroxiacetonegymásnak konstitúciós izomerjei .	
A ribóz összegképlete C₅H₁₀O₅ .	
A 2-dezoxi-ribóz összegképlete C₅H₁₀O₄ .	
A ribóz és a 2-dezoxi-ribóz a nukleotidok fontos építőkövei.	
Az alábbi molekula a ribóz nyílt láncú alakja.	

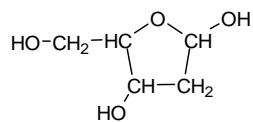
Az alábbi molekula a **β -D-ribóz** (gyűrűs alak).

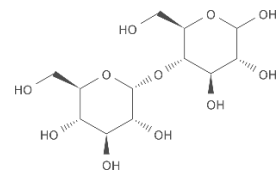
Az alábbi molekula a **2-dezoxi-ribóz** nyílt láncú alakja.

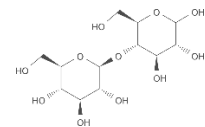
Az alábbi molekula a **2-dezoxi β -D-ribóz** (gyűrűs alak).

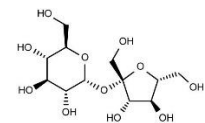
A maltóz szerkezeti képlete

A cellobióz szerkezeti képlete

A szacharóz szerkezeti képlete

A maltóz az ezüsttükör- és Fehling-próbát **adja**, mert a glikozidkötésben **csak az egyik monoszacharid**

<p>vesz részt a glikozidos hidroxilcsoportjával, a másik fel tud nyílni.</p>	
<p>A cellobióz az ezüstitükör- és Fehling-próbát adja, mert a glikozidkötésben csak az egyik monoszacharid vesz részt a glikozidos hidroxilcsoportjával, a másik fel tud nyílni.</p>	
<p>A szacharóz az ezüstitükör- és Fehling-próbát nem adja, mert a glikozidkötésben mindkét monoszacharid a glikozidos hidroxilcsoportjával vesz részt, így nem tud felnyílni a molekula.</p>	
<p>Azok a diszacharidok redukáló tulajdonságúak, amelyek molekulájában csak az egyik glikozidos hidroxilcsoport vesz részt a glikozidkötés kialakításában.</p>	
<p>Azok a diszacharidok nem redukáló tulajdonságúak, amelyek molekulájában mindkettő glikozidos hidroxilcsoport részt vesz a glikozidkötés kialakításában.</p>	
<p>A cellulóz vízben nem oldódik, ennek egyik oka nagy molekulatömege, másik oka, hogy a molekulákat erős hidrogénkötések tartják össze.</p>	<p>megjegyzés: a hidrogénkötések nem képesek ebben az esetben a vízzel kölcsönhatásba lépni</p>
<p>A keményítő forró vízben oldódik, mert molekulatömege kisebb a cellulóz molekulatömegénél és kevesebb hidrogénkötés alakul ki a molekulák között.</p>	
<p>A keményítő azért mutatható ki jóoldattal, mert a trijodidionok beleillenek az amilóz hélixébe, így megváltozik a molekula gerjeszthetősége.</p>	